



PINDAR
SLAVOSPEVI
IN IZBRANI FRAGMENTI

PREVOD
BRANE SENEGAČNIK

Pindar

SLAVOSPEVI
IN IZBRANI FRAGMENTI

Izbor, prevod,
opombe in spremna beseda
Brane Senegačnik

Ljubljana
2012

SIDERA

1

Pindar
SLAVOSPEVI
IN IZBRANI FRAGMENTI

izbral, prevedel, spremno besedo
in opombe napisal *Brane Senegačnik*
lektorirala *Ana Pavlek*
uredil *David Movrin*
oprema in prelom *Lucijan Bratuš*

izdala
Družina d.o.o.
zanjo *Tone Rode*
Natisnjeno v Sloveniji

Ljubljana 2012

Izid je podprla
Javna agencija za knjigo
Republike Slovenije

Slika na ovitku:
Detalj z vaze *François*, okr. 570 pr. Kr.,
Arheološki muzej, Firenze



ZALOŽBA
DRUŽINA

CIP – Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

1821.14'02-14
821.14'02.09Pindar

PINDARUS

Slavospevi in izbrani fragmenti / Pindar ; izbor,
prevod, opombe in spremna beseda Brane Senegačnik.
– Ljubljana : Družina, 2012 (Knjižna zbirka Sidera ; 1)

Prevod dela: Epinikia

ISBN 978-961-222-948-1

265841408

Kristijanu in Filipu

KAZALO

OLIMPIJA

13	Prvi olimpijski slavospev
24	Drugi olimpijski slavospev
33	Tretji olimpijski slavospev
39	Četrty olimpijski slavospev
43	Peti olimpijski slavospev
47	Šesti olimpijski slavospev
57	Sedmi olimpijski slavospev
67	Osmi olimpijski slavospev
75	Deveti olimpijski slavospev
84	Deseti olimpijski slavospev
92	Enajsti olimpijski slavospev
95	Dvanajsti olimpijski slavospev
98	Trinajsti olimpijski slavospev
106	Štirinajsti olimpijski slavospev

DELFI

111	Prvi pitijjski slavospev
121	Drugi pitijjski slavospev
130	Tretji pitijjski slavospev
140	Četrty pitijjski slavospev
164	Peti pitijjski slavospev
173	Šesti pitijjski slavospev
177	Sedmi pitijjski slavospev
180	Osmi pitijjski slavospev
189	Deveti pitijjski slavospev
199	Deseti pitijjski slavospev
204	Enajsti pitijjski slavospev
210	Dvanajsti pitijjski slavospev

NEMEJA

217	Prvi nemejski slavospev
224	Drugi nemejski slavospev
227	Tretji nemejski slavospev
234	Četrty nemejski slavospev
240	Peti nemejski slavospev
245	Šesti nemejski slavospev
250	Sedmi nemejski slavospev
259	Osmi nemejski slavospev
264	Deveti nemejski slavospev
271	Deseti nemejski slavospev
278	Enajsti nemejski slavospev

KORINT

285	Prvi istmijski slavospev
291	Drugi istmijski slavospev
296	Tretji istmijski slavospev
299	Četrty istmijski slavospev
305	Peti istmijski slavospev
310	Šesti istmijski slavospev
316	Sedmi istmijski slavospev
320	Osmi istmijski slavospev
328	Deveti istmijski slavospev

IZBRANI FRAGMENTI

333	Uvod
338	Himne
340	Pajani
345	Ditirambi
348	Prosodiji
349	Parteniji

352	Plesne pesmi
355	Hvalnice
357	Žalostinke
360	Nedoločljivo

SPREMNA ŠTUDIJA

367	Usta brezdanjosti
369	Pesniško delo in njegova usoda
373	Pragmatični vidik slavospevov
376	Velike športne igre
382	Zgradba in jezik slavospevov
389	Bibliografija
396	Rodovniki
401	Kazalo imen
415	Zahvala

OLIMPIJA

PRVI OLIMPIJSKI SLAVOSPEV

Za Pindarjeve pesmi se je v slovenščini in v več sodobnih jezikih uveljavil izraz »oda« (iz besede ὁοιδά), v antiki pa se je žanr pesmi, kakršne so se celovito ohranile od njegovega opusa, imenoval »epinikij« (ἐπινίκιον), dobesedno »zmagospev« – pesem, zložena in izvedena v čast zmagovalca na eni od športnih prireditev. Prvi olimpijski slavospev slavi zmago Hierona I., vladarja Sirakuz, v dirki jezdecev na konjih (κέλης) na olimpijskih igrah leta 476 pr. Kr. (Tej zmagi je slavospev posvetil tudi pesnik Bakhilid.) Glede na merilo, po katerem so razporejali slavospeve aleksandrijski izdajatelji, bi moral biti uvrščen za drugega in tretjega, saj sta tadva slavila zmago vladarja Terona na istih igrah v najodličnejši tekmovalni disciplini – dirki konjskih četverovpreg (τέθριππον). (Pesmi slavijo kot zmagovalce *lastnike* konj, s katerimi so običajno tekmovali najeti tekmovalci.) Vrstni red, kakršen se je uveljavil v tradiciji, izvira, kot lahko beremo v Pindarjevem življenjepisu *Vita Thomana* 1.7, od znamenitega učenjaka in izdajatelja Aristofana iz Bizanca. Ta je slavospev v čast Hieronovi zmagi v knjigi postavil na prvo mesto, ker je v njem hvalnica v čast olimpijskih iger in pripoved o Pelopsu, ki je bil prvi tekmovalec v Elidi – pokrajini, kjer leži Olimpija.

Pesem se začneja s priamelom, v katerem voda in zlato, najodličnejši prvini iz območij, ki jima pripadata, rabita kot kontrastno ozadje za osvetlitev najveličastnejših izmed vseh športnih tekmovalj, olimpijskih iger (1–7). Sledi kratka hvalnica Hieronovemu bogastvu, gostoljubju, politični moči, dosežkom in umetniškemu okusu (8–17), še posebej pa olimpijski zmagi njegovega konja Ferénika (17–23).

Osrednji del pa je Pindarjevo preoblikovanje mita o Pelopsu. O starejši različici zgodbe ni veliko znanega, po Pindarjevih namigih (36) pa je v njej Tantal najverjetneje razkosal svojega sina Pelopsa in ga postregel v jed bogovom, ki jih je povabil na gostijo;

ko so ti ugotovili, kaj se je zgodilo, so Pelopsu vrnilo življenje in nadomestili pojedeni del njegovega telesa s slonovino (kos ramena naj bi nevede zaužila Demetra), Tantal pa poslali v Hades in ga kaznovali. Takšne neresnične zgodbe po Pindarju nastajajo zaradi očarljivosti, ki jo ima v sebi pletenje zgodb (28–32), nadrobnosti v njih pa so plod sosedske nevoščljivosti (46–51). Pelops se je, tako Pindar, že rodil s slonokoščnim ramenom (26–27) in Tantal je priredil povsem spodobno gostijo (38), na kateri pa se je Pozejdon zaljubil v Pelopsa in ga vzel s seboj na Olimp, tako kot je kasneje storil Zevs z Ganimedom (37–45). Tantal si je nakopal kazen s tem, da je bogovom ukradel nektar in ambrozijo ter si jo delil s svojimi človeškimi gosti (55–64). Kasneje je Pelops prišel nazaj med ljudi (65–66). Ko je dozorel v moškega, si je zaželel roko kraljične Hipodameje, ki jo je ponujal kralj Ojnomaj: vendar bi tisti, ki bi jo dobil, moral premagati kralja v dirki s konjsko vprego. Pelops je poklical na pomoč svojega nekdanjega ljubimca, boga Pozejdona; ta mu je dal zlat voz in vprego neutrudnih krilatih konj. Pelopsu je tako uspelo premagati Ojnomaja in dobiti za ženo Hipodamejo, s katero je imel šest sinov (87–89). Njegov grob je sedaj poleg Zevsovega oltarja v Olimpiji (90–93).

Olimpijskim zmagovalcem pripadata slava in veselje (93–99), Hieron pa je najbolj razgledan v vsem lepem in najmogočnejši med vsemi gostitelji svojega časa (100–108); Pindar upa, da bo mogel v prihodnosti spet opevati njegovo zmago (108–111). V miniaturnem priamelu pove, da vrh vseh veličin pripada kraljem, in konča z željo, da bi Hieron do konca življenja ohranil svoj visoki položaj in da bi bilo njemu dano kot prvaku vseh grških pesnikov prav toliko časa slaviti zmagovalce (111–116).

¶ Za Hierona Sirakuškega, zmagovalca v konjski dirki

Prva strofa

Najboljša je voda, zlato pa kot plamen ognjeni
ponoči žari nad gosposkim bogastvom.
Če pa rado bi, moje srce,
zapelo o tekmah,
ne išči s pogledom več zvezde nobene, 5
ki topleje od sonca za dne bi sijala
skozi nebesno samoto;
in tekem bolj vzvišenih, kakor so tiste v Olimpiji,
ne oznanjujmo!¹
Od tam ta hvalnica preslavna,² ki objema domišljijo
pesnikov,³ ko pridejo
in Kronovemu sinu⁴ pojejo na čast 10
ob bogatem in blagoslovljenem ognjišču Hiérona,

1 Pridevnik φέρτερον (namreč ἄνωγα), ki pomeni »bolj vzvišen« (lahko pa tudi »koristnejši«), je uporabljen predikativno, torej: »ne oznanjujmo, da obstajajo bolj vzvišene tekme«, saj jih dejansko ni, tako kot na dnevnem nebu ni toplejše zvezde od sonca, in je takšno početje nesmiselno. Pravzaprav gre za obliko litote, z zanikanjem nasprotja izraženo trditev: »Oznanjujmo, da so igre v Olimpiji najbolj vzvišene.«

2 πολύφατος sicer lahko pomeni tudi »mnogoglasen« (Sovre) ali »besed bogat« (Gantar), »ki mnogo pove« (Bremer), »ki prinaša slavo« (sholija 13d), a večina razlagalcev razume pridevnik kot »zelo slaven«.

3 Ali »duh pesnikov«; ali »modrost pesnikov«; ali »misli modrih«; ali »domiselnost veščakov«. Pesniki so v Pindarjevem miselnem svetu tisti, ki so vešči besedne »obrta«, zato izraz σοφός (»moder«) pri njem še nima povsem enakega pomena, kot ga ima kasneje ali kot ga ima danes v slovenščini. Po drugi strani pa je bila sposobnost pesnjenja dojemana kot dar božanskega navdiha in tako nekaj povsem drugega od tistega, kar izražata slovenski besedi »obrta« in »veščina«.

4 Zevsu.

ki žezlo pravično drži nad Sicilijo,
s sadjem bogato,¹ od vseh si odličnih dosežkov
vrhove nabira,
in tudi z lesketom
najlepših se pesmi odeva,²
kakršne igramo pogosto
možje za prijateljsko mizo.³

15

A snemi zdaj s klina fórmingo⁴ dorsko,
če Pise⁵ in Ferénika⁶ sijaj
duha zares najslajšim je skrbem podjarmil,⁷
ko vzdolž Alféja⁸ je zdrvel⁹
in brez spodbadanja telo predal je dirki
in môči zmagoviti je pripojil gospodarja,

20

- 1 Tako tisti, ki berejo πολυμάλω; drugi berejo πολυμήλω, »z drobnico bogato«.
- 2 μουσικᾶς ἐν ᾧ τῷ; »muzika« je lahko pomenila vsako od muz navdahnjeno dejavnost – to pa so dejavnosti, ki jih v današnji kulturi pojmujejo kot umetnost, deloma tudi kot znanost. Na tem mestu gre nedvomno za petje, ki zajema tako pesniška besedila kot glasbeno spremljavo. V Pindarjevem miselnem svetu pesnjenje tako rekoč implicira navdih muz, zato jih moj prevod ne omenja.
- 3 Ali »izvajamo v igri«.
- 4 Forminga (φόρμιγξ), robustna oblika lire, najbrž z lesenim resonančnim trupom (Sovre je izraz prevajal kot »plunka«); glej *Pyth.* 12.1.
- 5 Okraj v bližini Olimpije, kjer so bile športne zgradbe in svetišče, pogosto oznaka za Olimpijo.
- 6 Ime konja, ki pomeni »Prinašalec zmage«. Z njim je Hieron dosegel več zmag že prej, prim. *Pyth.* 3.75. Že leta 482 pr. Kr. je v Delfih slavil zmago z nekim drugim konjem.
- 7 Pesniškim skrbem za komponiranje slavospeva – ali pa skrbem / mislim, ki so sladke zaradi svojega učinka na poslušalce.
- 8 Ena najdaljših rek na Peloponezu; po mitološkem izročilu naj bi nepomešana tekla skozi morje in se na otočku Ortigiji v bližini Sirakuz združila s studentem Aretusa; prim. *Nem.* 1.1–5. Večkrat nastopa v izrazih, ki označujejo Olimpijo oziroma olimpijske igre.
- 9 Njegov žrebec Ferenik.

Prva epoda

kralja Sirakuz, ki konji mu prinašajo

veselje;¹ njegova slava sveti

v naselbini pogumnih mož,

ki Lidijec jo Pelops je ustanovil.²

Njega poželel je on, ki zemljo drži,³ sila orjaška,

25

Pozejdon, ko vzela Klotó⁴ ga je iz čistega kotla:

po rami bleščeča ga je slonovina krasila.⁵

Zares je mnogo čudes, a v govorici smrtnikov

gotovo včasih zgodbe,

28b

umetelno prevezene z lažmi, zavajajo onstran resnice.

Druga strofa

Háríta,⁶ ki vse, kar smrtnike privlači, oblikuje,

30

ugled prinaša in pogosto tudi neverjetno

za verjetno naredi;

a najmodrejše priče

1 Ali »ki se na vozu bojuje«.

2 Na Peloponezu, kamor je prišel Pelops iz Lidije (Peloponez se imenuje po njem, ime v grščini pomeni »Pelopsov otok«), poseben poudarek pa je na pokrajini Elidi, kjer je ustanovil naselbino oziroma kolonijo.

3 Ταίωχος; pogosto ta epitet prevajajo tudi kot »ki zemljo potresa«, tako vsi slovenski prevodi: »Zemljjetres« (Sovre), »Potresnik« (Gantar), »Zemljjetresnik« (Snoj).

4 Ena izmed mojr, treh sester, božanstev usode, ki so si jih Grki predstavljali kot predice: Kloto (»Predica«) je predla nit življenja, Lahesis (»Dodeljevalka«) je vsakomur odmerjala njeno dolžino, Atropos (»Neodvrljiva«) pa jo je prerezala.

5 κεκαδμένος, pasivni particip glagola καίνυμαι, lahko pomeni tako »odlikovan« (z implikacijo »lepši od drugih«) kot (kasneje) tudi »oskrbljen«.

6 Ena najljubših in pomensko najbolj pisanih Pindarjevih besed, kar se lepo zrcali tudi v slovenskih prevodih tega mesta: »čar prikazovanja« (Sovre), »lepota« (Gantar), »milina« (Snoj). V drugih kontekstih so v ospredju druge pomenske facete: »sijaj« (18); naklonjenost / hvaležnost« (75); *Ol.* 14 je posvečen trem haritam (gracijam), božanstvom, ki utelešajo in navdihujejo ljudi za vse tisto, kar označuje ta beseda kot ime človeških dejavnosti in lastnosti. Sam uporabljam izvorno ime, ker gre tu za personifikacijo, za harito kot »psihagoško moč poezije« (sholija 48b).



**Enodnevnice! Kaj pa je »nekdo«? In kaj »nihče«?
Sen sence je človek. A kadar se razlije sij iz božjih rok,
žareča luč je nad ljudmi in sladko je življenje.**

Osmi pitijski slavospev, 95–97